

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ДАНІ З ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ НА ОСНОВІ АВТЕНТИЧНИХ ТЕКСТІВ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

EXPERIMENTAL DATA ON THE FORMATION OF EDUCATIONAL AND STRATEGIC COMPETENCE OF HIGH SCHOOL STUDENTS BASED ON THE AUTHENTIC TEXTS IN A FOREIGN LANGUAGE

Стаття надає основні положення методичного експерименту та результат його проведення, який був організований для перевірки ефективності розробленої методики формування навчально-стратегічної компетентності у здобувачів середньої освіти старших класів на основі вправ, складених за допомогою змістових таблиць-шаблонів. Методичний експеримент мав на меті розвинути у здобувачів середньої освіти використання стратегії антиципації, стратегії визначення основної ідеї та формування висновків, стратегії використання фонових знань та стратегії заміщення.

У статті зазначено необхідність розвитку навчально-стратегічної компетентності в умовах сучасної Нової Української школи. Описано етапи проведення експерименту, проаналізовано зміст та завдання перед- та післяекспериментального зрізів, визначено варійовані та неварійовані умови експерименту. У текстовому форматі було визначено зміну сформованості у учнів старших класів стратегії антиципації, на основі виконання вправ, що вимагала здогадатися про зміст тексту за його назвою. За допомогою вправ на множинний вибір, були визначені рівні використання стратегій, яким у подальшому приділялася увага під час експерименту, а саме: стратегії визначення основної ідеї та формування висновків (83,6%), стратегії використання фонових знань (92,8%), стратегії заміщення (80,5%). Після використання розробленої методики, яка враховує етапи мисленнєвих дій за таксономією Б. Блума, результати післяекспериментального зрізу показують, що стратегія визначення основної ідеї та формування висновків зросла на 8,9%, стратегія використання фонових знань зменшилася на 5,3%, а стратегія заміщення збільшилася на 4,9%. Статистично обґрунтовано позитивні зміни наведених вище стратегій після використання розробленої нами методики та зведено їх до табличного формату.

Зроблено висновки про ефективність розробленої методики та подальші перспективи використання методики під час навчання здобувачів середньої освіти за допомогою автентичних текстів іноземною мовою.

Ключові слова: *текст, старші школи, методичний експеримент, навчально-стратегічна компетентність, стратегії.*

The article provides the main points of the methodological experiment and the result of its implementation. The experiment was organized to test the effectiveness of the developed methodology for the formation of educational and strategic competence of high school students. The methodology was based on the exercises compiled using content table-patterns. The methodological experiment aimed to develop the usage of prediction strategies, strategies of identifying the main idea and summarizing, strategies of using background knowledge, and fixing-up strategies of high school students.

The article notes the necessity for developing of educational and strategic competence in the New Ukrainian school. The article describes the stages of the experiment, is analyses the content and tasks of the pre- and post-experimental sections, as well as determines the varied and non-variated conditions of the experiment. The article presents, in a text format, a change in the formation of prediction strategies of high school students, which was based on the implementation of an exercise that required guessing the content of the text by its name. With the help of multiple-choice exercises, the levels of usage of other strategies, which were further under the attention during the experiment, were also determined. Namely, strategies of identifying the main idea and summarizing were at the level of 83.6%, strategies of using background knowledge were at the level of 92.8% and fixing-up strategies were at the level of 80.5%. After the implementation of the developed methodology, which takes into account the levels of thinking according to B. Bloom's taxonomy, the results of the post-experimental section show that the strategy of identifying the main idea and summarizing increased by 9%, the strategy of using background knowledge decreased by 5% and the fixing-up strategy increased by 5%. The article statistically substantiate the positive changes of the mentioned strategies and presents them in a tabular format.

The article makes conclusions about the effectiveness of the developed methodology and further prospects for its usage in teaching high school students with the help of authentic texts in a foreign language.

Key words: *text; high school students; methodical experiment; educational and strategic competence; strategies.*

УДК 373.5.091.26:[373.5.016:811'243]
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/45.20>

Ніконенко С.С.,
аспірант кафедри німецької мови
і літератури з методикою викладання
Криворізького державного
педагогічного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді. Використання компетентнісного підходу під час формування концепції Нової Української школи до 2029 року зумовлює необхідність відходу від традиційних методів навчання та пошуку нових елементів, які можуть бути використані під час навчального процесу. Необхідність формування навчально-стратегічної компетентності здобувачів середньої

освіти полягає у необхідності програмування на самостійну та творчу діяльність самих здобувачів. Саме тому ми вважаємо, що формуванню у учнів стратегій необхідно приділити більше уваги, спрямувати увагу учнів на можливість самостійного вибору та розвитку стратегій, які для них будуть більш прийнятні та дозволять успішніше залучатися до творчого і наукового процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Прибічниками оновлення освіти на основі компетентнісного підходу були Н. М. Бібік, І. О. Зимняя, В. А. Болотов та ін. Питаннями вивчення та розвитку компетентностей під час навчання іноземним мовам займалися також В. А. Метаєва, В. В. Серіков, М. С. Головань, М. А. Холодна та ін. Питання навчальних стратегій для здобувачів середньої освіти висвітлювали у своїх працях С. Б. Борисов, Н. Д. Гальскова, Л. А. Милованова, S. Danielle, R. L. Oxford. Наші попередні дослідження, які були пов'язані з розвитком стратегічних компетентностей, також показують, що стратегії, якими послуговуються здобувачі середньої освіти, можна зіставити з відповідними уміннями за таксономією Б. Блума, а отже здійснювати їх послідовний розвиток від найпростіших до більш складних.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У розглянутих публікаціях недостатньо широко висвітлені проблеми формування навчально-стратегічної компетентності у учнів у читанні, з використанням автентичних текстів іноземною мовою. Ми вважаємо за доцільне приділити увагу цьому питанню, оскільки текст є одиницею, що несе всю повноту змісту, вкладену до нього автором, а також дозволяє здобувачам середньої освіти формувати навички у власному темпі, у порівнянні з аудіюванням чи говорінням.

Метою статті є опис проведеного методичного експерименту, організованого для перевірки ефективності авторської методики формування навчально-стратегічної компетентності у учнів старших класів, аналіз отриманих під час експерименту результатів, а також формулювання відповідних висновків на основі отриманих даних.

Виклад основного матеріалу. *Методи дослідження:* теоретичні методи - аналіз, узагальнення та систематизація науково-теоретичних джерел з педагогіки та методики навчання іноземних мов, зокрема тих, що стосуються формуванню навчально-стратегічної компетентності; науковий аналіз джерел з психолінгвістики; метод моделювання - для розроблення моделі формування навчально-стратегічної компетентності учнів старшої школи на основі читання текстів іноземною мовою; експериментальне навчання з метою перевірки ефективності авторської методики; статистичні методи опрацювання даних - аналіз середніх значень, медіани та стандартного відхилення отриманих результатів.

Перевірка ефективності розробленої методики формування навчально-стратегічної компетентності у учнів старшої школи вимагає проведення методичного експерименту. Експеримент проводився згідно з послідовністю, що була визначена М. Ляховицьким [1]: 1) організація експерименту; 2) реалізація експерименту; етап констатації отриманих даних; 4) перевірка достовірності

результатів експерименту методами математичної статистики; 5) етап інтерпретації отриманих результатів.

Метою експерименту було перевірити ефективність розробленої методики формування навчально-стратегічної компетентності у учнів старшої школи під час читання автентичних текстів іноземною мовою.

Відповідно до поставленої мети було визначено низку завдань експерименту:

- провести передекспериментальну перевірку рівня сформованості стратегій, які використовують учні під час роботи з текстами іноземною мовою;
- спланувати організацію експерименту, підготувати необхідні матеріали;
- провести експериментальне навчання з використанням авторської методики;
- провести післяекспериментальну перевірку рівня сформованості стратегій, які використовують учні під час роботи з текстами іноземною мовою;
- дати інтерпретацію результатів проведення методичного експерименту;
- за допомогою статистичних методів довести або спростувати ефективність авторської методики.

Об'єктами експериментального дослідження стала компетентність учнів старшої школи, а саме навчально-стратегічна компетентність, (зокрема, навчально-стратегічна компетентність у читанні) яка полягає в умінні особи самостійно обирати необхідні тексти для читання, або використовувати попередньо підібрані тексти, і опрацьовувати їх шляхом планування власних дій, компенсування недостатніх знань за допомогою індивідуальних стратегій та формування напрямків власної подальшої діяльності.

Гіпотеза експерименту полягає в твердженні, що використання вправ, які ґрунтуються на етапах мисленнєвих дій за таксономією Б. Блума, та які спрямовані на формування навчально-стратегічної компетентності у здобувачів середньої освіти, сприятимуть підвищенню рівня сформованості стратегії антиципації, стратегії визначення основної ідеї та формування висновків, стратегії використання фонових знань та стратегії заміщення.

Неварійовані умови експерименту: незмінний склад здобувачів середньої освіти у класах; принципи навчання, етапи формування навчально-стратегічної компетентності; критерії оцінювання досягнень здобувачів середньої освіти.

Варійовані умови експерименту: диференціація видів вправ, завдань та способів їх виконання.

Учасники експерименту: учні старшої школи Криворізької середньої загальноосвітньої школи № 4 з поглибленим вивченням іноземних мов.

Передекспериментальна перевірка. Для передекспериментальної перевірки учням було надано завдання, рекомендовані у методиці викладання

іноземних мов для перевірки поточних знань [2]. Завдання відповідали всім необхідним вимогам за кількістю питань, їх різноплановістю і можливістю відповіді на них.

Під час передекспериментальної перевірки визначався рівень сформованості навчально-стратегічної компетентності, зокрема у вигляді використання здобувачами середньої освіти стратегій, що належать до нижчих етапів таксономії Б. Блума [3]: стратегія антиципації (prediction), визначення основної ідеї та формування висновків (identifying main idea and summarizing), використання фонових знань (using background knowledge), стратегії заміщення (fixing-up strategies). Водночас, варто зазначити, що стратегія використання фонових знань є найбільш суб'єктивною з усіх стратегій, які перевіряються, і тому вона впливає на кінцевий результат експерименту менше всього.

Для перевірки стратегії антиципації учням був запропонований текст під назвою "Working Abroad". Завдання до тексту було наступним: "Read the Title and infer about the possible following theme of the given text. Write two sentences, which represent your idea." Слід зазначити, що найчастіше учні використовували для опису своїх думок такі слова як: people – man – success – experience – dissatisfied – money – conditions – advantages and disadvantages – job (interesting, adorable) – someone – his – reason – better. Аналіз слів, які використовували учні, дозволяє зробити висновок, що їх увага є достатньо спрямованою і стосується двох напрямків: 1) досвід або історія певної особи (позитивні або негативні); 2) поради для тих, хто хоче працювати за кордоном.

Рівень розвитку стратегії визначення основної ідеї та формування висновків визначався за допомогою завдань вибору однієї правильної відповіді з чотирьох наданих, які визначали рівень розуміння тексту. Рівень розвитку стратегії використання фонових знань визначався за допомогою завдань вибору однієї правильної відповіді з чотирьох наданих, що стосувалися граматичних та логічних знань. Рівень розвитку стратегії заміщення визначався за допомогою завдань множинного вибору. Аналіз відповідей учнів вказує, що рівень розвитку стратегії основної ідеї та формування висновків знаходиться у межах 83,6%, використання фонових знань - 92,8%, а стратегії заміщення - 80,5%.

Експериментальне навчання. Експериментальне навчання здійснювалося за допомогою розробленої методики, основні принципи якої було викладено у статті "Використання змістових таблиць-шаблонів для розвитку читацьких стратегій учнів". У статті було зазначено, що етапи читання, рівні таксономії Б. Блума та стратегії, які використовують учні, можуть бути розглянуті у певному взаємозв'язку. На основі цих спостережень було створено змістові таблиці-шаблони, які

допомагають скласти завдання для розвитку певного виду стратегії під час використання автентичних іншомовних текстів на будь-якій частині уроку [3], що і необхідно було перевірити експериментально.

Для експериментального навчання були використані художні тексти різного об'єму, складності, жанру, з наявними авторами, або фольклорного характеру. Кожне заняття враховувало позитивні та негативні елементи попередніх занять та мало на меті поступовий розвиток навчально-стратегічної компетентності шляхом навчання стратегії антиципації, стратегії визначення основної ідеї та формування висновків, стратегії використання фонових знань та стратегії заміщення.

Післяекспериментальна перевірка стратегій. Післяекспериментальна перевірка стратегій проходила за принципами, аналогічними до передекспериментальної перевірки та з подібними завданнями, що перевіряли рівень сформованості навчально-стратегічної компетентності учнів.

Стратегія антиципації знову була спрямована на визначення можливого змісту тексту під назвою "The Story of a Teddy Bear". Серед слів, які найчастіше використовувалися, переважали: story – creation – teddy bear – toy – history – owner. Основні напрямки думок здобувачів середньої освіти також вкладаються у дві ідеї, які є достатньо спрямованими: 1) історія створення плюшевого ведмедика; 2) історія пригод іграшки-ведмедика або її власника. Також можна зазначити, що під час післяекспериментальної перевірки здобувачі середньої освіти стали використовувати більш структуровані та точні за змістом речення, конкретніше висловлювати свої думки. Це свідчить про збільшення рівня розвитку стратегії антиципації.

Рівень розвитку стратегії визначення основної ідеї та формування висновків набув значення 92,5%, використання фонових знань на даній перевірці стало 87,5%, а стратегія заміщення набув значення 85,4%.

Отже, стратегія визначення основної ідеї та формування висновків підвищилася майже на 9%, стратегія використання фонових знань знизилася на 5,3%, а стратегія заміщення підвищилася майже на 5%.

За допомогою статистичних методів опрацювання даних, виконаних у програмному забезпеченні Microsoft Excel, також було обраховано медіану та стандартне відхилення як для загального виконання тексту, так і для кожної зі стратегій, що розвивалися у учнів, окремо. Розрахунок середнього значення відбувався за допомогою команди "=СРЗНАЧ", медіани за допомогою команди "=МЕДИАНА", а стандартного відхилення за допомогою команди "=СТАНДОТКЛОН". Результати обчислення представлені у Таблиці 1 та Таблиці 2.

Середні значення, медіани та стандартні відхилення для перед- та післяекспериментальної перевірок стратегій визначення основної ідеї та формування висновків, використання фонових знань та заміщення у загальному огляді

Тип питання на перевірку стратегії	Номер питання	Передексп. перевірка	Післяексп. перевірка
<i>Перевірка стратегії визначення основної ідеї та формування висновків</i> Вибір одного правильного варіанту після опрацювання тексту типу: – Before moving to Germany Jonathan Palmer A. had learned the German language at University B. had worked in different places. C. had his own advertising company. D. had lived in Australia and America.	1	100	100
	2	100	100
	3	36	75
	4	82	100
	5	100	87,5
<i>Перевірка стратегії використання фонових знань</i> Вибір правильного варіанту, пов'язаний з граматичними або логічними питаннями типу: – What a grey day! It's very A. sunny B. cloudy C. cloudless D. bright	6	91	100
	7	91	87,5
	8	100	87,5
	9	100	100
	10	82	62,5
<i>Перевірка стратегії заміщення</i> Зіставлення визначення і тлумачення з додатковими помилковими варіантами типу: 1. A double-decker is... 2. The Statue of Liberty was presented to USA by... A. France in recognition of international friendship in 1986 B. a red bus often used for touring rather than for mass transit in London C. musical instrument the Scottish people play.	11	91	75
	12	100	100
	13	73	75
	14	46	87,5
	15	82	87,5
	16	91	87,5
Середнє значення		85,3125	88,28125
Медіана		91	87,5
Стандартне відхилення		19,2967	11,60886

Таблиця 2

Статистичний аналіз результатів формування стратегій у учнів

Стратегія визначення основної ідеї та формування висновків, %			
	До експерименту	Після експерименту	Різниця
Середнє значення	83,6	92,5	8,9
Медіана	100	100	0
Стандартне відхилення	27,72	11,18	-16,54
Стратегія використання фонових знань, %			
	До експерименту	Після експерименту	Різниця
Середнє значення	92,8	87,5	-5,3
Медіана	91	87,5	-3,5
Стандартне відхилення	7,53	15,31	7,78
Стратегія заміщення, %			
	До експерименту	Після експерименту	Різниця
Середнє значення	80,5	85,4	4,9
Медіана	86,5	87,5	1
Стандартне відхилення	19,23	9,41	-9,82

У математичній статистиці, стандартне відхилення визначає, наскільки результати можуть бути "розсіяні" від середнього значення вибірки. З Таблиці 2 стандартне відхилення для стратегії розуміння основних положень тексту та стратегії заміщення є значно нижчими для післяекспериментальної перевірки, ніж для доекспериментальної. Маючи підвищення середнього

рівня сформованості вищезазначених стратегій, а також більше тяжіння результатів сформованості до цього рівня, що підтверджується стандартним відхиленням, ми можемо зробити висновок про позитивний вплив методики на формування навчально-стратегічної компетентності у учнів.

За результатами експериментального дослідження при застосуванні методики формування

навчально-стратегічної компетентності, що включає вправи, розроблені за допомогою використання змістових таблиць-шаблонів, підвищує рівень використання стратегії антиципації, стратегії розуміння основних положень тексту та стратегії заміщення учнями старшої школи.

Висновки та перспективи. Отже, перевірка розробленої методики з формування навчально-стратегічної компетентності на основі таксономії Б. Блума, показує ефективність використання вправ, спрямованих на розвиток певних компетенцій, зокрема, стратегії антиципації, стратегії визначення основної ідеї та формування висновків, а також стратегії заміщення.

Подальшою перспективою є написання рекомендацій для складання комплексу вправ, який може бути сформований у вигляді посібника для формування навчально-стратегічної

компетентності під час читання автентичних текстів іноземною мовою.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ляховицький М.В. Методика преподавания иностранных языков: Учеб. пособие для филол. фак. вузов. Москва: Высшая школа, 1981. 159 с.

2. Пасічник О.С., Шопулко М.Н., Трифан М.С., Мельник С.О. Збірник завдань для проведення моніторингу якості загальної середньої освіти за результатами навчання учнів в основній школі. Київ, 2013. 36 с.

3. Nikonenko S. S. Usage of Content Table-patterns for Developing Students' Reading Strategies. *Polish Journal of Science №31* [2020]. VOL. 3 pages 8-13. URL: <https://www.poljs.com/wp-content/uploads/2020/09/POLISH-JOURNAL-OF-SCIENCE-%E2%84%9631-2020-VOL.-3.pdf>